

Osvet na spis-direktivu za odbranu od desanta na područje Dubrovnika 1848. godine

Organizacija odbrane Dubrovačke Republike izgubila je svoju važnost okupacijom 1806. godine, a ta kompetencija još više je umanjena ukidanjem dubrovačke države 31. I 1908. godine kada su Francuzi kontrolirali i ostalo jadransko područje.

Posle Bečkog kongresa 1815. Austrija je učvrstila svoju dominaciju na Jadranu, pa je Dubrovačka Republika definitivno propala, a Austrija preuzela dalju organizaciju vlasti i odbrane ovog područja. Kasnije revolucionarna 1848. godina pokazala je da Bečki kongres i Sveta alijansa nisu uspjeli da spreče proces započet francuskom revolucijom. U tom periodu i generalni zapovednik austrijske vojske general-major Reiche dostavlja okružnom poglavaru Dubrovnika izveštaj, u stvari direktivu za odbranu dubrovačkog područja.

Ovaj izveštaj ili direktiva pod brojem 260 od 26. V 1848. godine predstavlja sažet plan odbrane prilaza Dubrovniku i sprečavanja desanta na ovom području. Direktiva za odbranu bazira na saradnji austrijskog garnizona i vojnih posada sa narodnom odbranom dubrovačkog okruga.

Gledano iz vojnog aspekta može se zaključiti da tadanji garnizon u Dubrovniku i vojne posade u pojedinim mestima nisu bili dovoljno jaki te se traži i pomoć pučanstva.

Gledano politički vojni je zapovednik polazio od potpune lojalnosti naroda i njegovih teritorijalnih časnika.

Da sada razmotrimo posebno vojni, taktički deo odbrane, a posebno političku stranu.

Iz direktive se vidi da u Dubrovniku postoji jača posada, centralni garnizon stacioniran je u gradskim bedemima i tvrđavi Imperijal (Srd), manji deo na Lapadu, dok u Cavtatu, Stonu i Korčuli postoje manje vojne posade. Posebno se spominje odred u Slanom, verovatno se radi o formaciji koja pripada narodnoj odbrani jer se spominje »građanski harambaša«. Interesantno je da za vodstvo u Župi nije određena »pogodna osoba«, već se predviđa naknadna dispozicija.

Osnovna koncepcija direktive je da se osujeti neprijateljsko iskrcavanje (desant) i svi naponi orijentirani su u tom pravcu, dok o odbrani s kopna nema nikakvih predviđanja. Procena tačaka iskrcavanja učinjena je dobro, dok su pravci dejstva razmatrani na vrlo maloj dubini (Najdublje procenjivanje je na pravcu Župa—Brgat). Međutim, prema proceni nisu određene i adekvatne snage. Posada u Cavtatu samo delimično zatvara pravac prema Konavljju koje ima velik ekonomski značaj i za invazione snage i za Dubrovnik, jer je to dobra ekonomska baza i može da posluži kao operativna osnovica za dejstvo prema Dubrovniku. Stoga je odbrana ovog pravca potcenjena. Pravac Župski zaliv—Župa—Brgat je veoma važan, ali nije neposredno zatvoren, već se odbrana prepušta »serdaru« koji treba da skupi pučanstvo dok ne dođe pomoć iz Dubrovnika i Brgata. Mogućnost iskrcavanja u uvali Sv. Martin je dobro uočen i preduzete su odgovarajuće mere. Desant u Zatonu se predviđa, ali nema neposrednih mera odbrane, već se odbrana prihvata na Rijeci (Ombla). Svakako da je trebalo predvidjeti prebacivanje manje formacije preko Rijeke radi zadržavanja neprijatelja i stvaranja vremena za odbranu neposrednih prilaza Dubrovniku. Otoci dubrovačkog okruga prepuštaju se sopstvenoj odbrani, a svakako je to stoga da se postigne ekonomija vojnih snaga na važnijim tačkama. Odbrana Stona i Korčule bazira u glavnom na postojeće tvrđave.

Karakteristično je da odbrana vojnih jedinica ima pretežno statični — pozicioni karakter, sa ispadima prema Župi i Rijeci, dok se elementi manevra poveravaju pučanstvu. Tako se kaže: »Ako se neprijatelj iskrcava u Župi, narod Cavtata treba da zađe sleđa i prekine vezu sa mestom desanta«, i obratno, »Župljani treba da postupe na isti način u slučaju desanta u Cavtat«. Intervencija redovne vojske iz Dubrovnika prema Konavljju i Slanom ne predviđa se. Isto tako traži se intervencija naroda u slučaju iskrcavanja u Zatonu, Prapratnom i kod Korčule.

Manjkavost odbrane je i u tome što se ne predviđa koordinacija dejstva, niti koncentracija jedinica i narodne odbrane u slučaju jednovremenog iskrcavanja na dva ili više mesta.

Kao težište odbrane ukazuje se Fort Imperijal, iz, čega se može izvesti zaključak da je značaj ove tvrđave precenjen u odnosu na odbranu prema moru, jer ona stvarno ima veći značaj za odbranu iz pravca severa.

Dalje iz direktive se ne vidi odnos prema severnom susedu u Hercegovini. To se naročito ogleda u tome što se nijedan pravac odbrane od mora prema unutrašnjosti ne razmatra dalje od granice prema Hercegovini. U tadanjoj situaciji trebalo je istaći ili neutralnost, ili naklonost, ili prijateljstvo severnog suseda pa prema tome predvideti i mere obezbeđenja sa tog pravca kako bi podređeni imali pravilnu orijentaciju.

Nešto o političkoj osnovi direktive koja polazi od potpune lojalnosti naroda. Postavlja se pitanje: da li je ocena lojalnosti u ovoj fazi opravdana jer je i ovaj narod osetio duh francuske revolucije, a 1848. godina je godina nacionalnih previranja u celoj Evropi. Da li je opravdana ocena da je narod ovog okruga za 40 godina zaboravio svoju Dubrovačku Republiku, da bi zajedno s vojskom branio gospodstvo Austrije nad svojim zavičajem. I, najzad, da li glavni zapovednik stvarno postavlja u direktivi pravilan odnos prema narodu? To se ne bi moglo reći. Ako se osvrnemo na onaj deo koji govori o odbrani pravca Sv. Martin—Montovjena—Imperijal, vidi se da general poverava narodu da drži Montovjernu i tako omogućiti povlačenje vojske prema gradu, braneći uzvišice Srđa da doprinese »spasonosnoj odbrani fort Imperijala«. Narod, po njegovoj zamisli, treba da učestvuje u borbi na otvorenom polju, a njegova vojska u tvrđavama. Isto tako ništa se ne govori o snabdevanju naroda oružjem i municijom.

Učešće naroda u uslovima odvojenosti vojske od većih baza poželjno je pa bi se moglo reći da je to general Reiche umesno predviđao. Međutim, verovatno je da je bio pod utiskom ponašanja naroda u Napoleonovim ratovima kada su Španci i Rusi svojom gerilom napadali Napoleonove kolone, pa je pretpostavljao da će tako činiti i Dubrovčani. Ali, oni su se borili protiv tuđe invazije u svojoj zemlji, pa se postavlja pitanje da li bi Dubrovčani ustali u borbu za račun odbrane jedne imperije da bi ustupili mesto drugoj. Ako očekujemo borbu naroda, onda bi to bilo moguće samo za sopstvenu nezavisnost, a ne za očuvanje tuđeg gospodstva. Stoga mislim da je u direktivi Reichea precenjena lojalnost naroda i njegovih teritorijalnih časnika. No, budući da se nalazio na krajnjem jugu tadanje austrijske carevine, odvojen od pomoći iz centra, nije isključeno da je strah od usamljenosti ukazivao i na potrebu da potraži oslonca kod naroda iako nije mogao dovoljno zaći u psihičku analizu tih odnosa. Inače, da se radilo o nacionalnoj odbrani, o jedinstvu interesa naroda i vojske, ova direktiva bi zaslužila svako priznanje.

Ante Pavličević — »Lučica - Lastovo«, ulje